

Innehåll

Förord 9

KAPITEL 1

Inledning 13

- 1.1 Inledning och förklaring till det redaktionella upplägget 14
- 1.2 AFS 2023:3 kap. 1 Allmänna föreskrifter (inklusive definitioner) 15
- 1.3 Allmänna kommentarer 25
 - 1.3.1 Regelhierarkin, byggplatsdirektivets inverkan på svenska arbetsrätten m.m. 25
 - 1.3.2 "Arbetskydd" eller "god arbetsmiljö" på svenska byggplatser? 27
 - 1.3.3 Gränssnitten mot annan lagstiftning 28
 - 1.3.4 Fullmactsreglerna i AML 4 kap. samt arbetsmiljöförordningen 18 § 32
 - 1.3.5 15 kategorier skyddsansvarig aktör 33
 - 1.3.6 Arbetsgivare och allmänt skyddsansvar 35
 - 1.3.7 Utdrag AML – arbetsgivare/arbetstagare 36
 - 1.3.8 Vad karaktäriserar arbetsgivare och arbetstagare? 39
 - 1.3.9 Gränssnitt mellan byggherrens och arbetsgivarens arbetsmiljöansvar 42
 - 1.3.10 Byggarbetsmiljöregelverket förr och nu 43
 - 1.3.11 Exempel på nyheter 46
 - 1.3.12 Begrepp som skapar frågetecken 52
 - 1.3.13 Avtal som direkt eller indirekt relaxerar byggarbetsmiljöansvar från byggherren 54
 - 1.3.14 Upphandlingsformer m.m. 54
 - 1.3.15 Entreprenadens väsen, entreprenadformer m.m. 56
 - 1.3.16 ÄTA 56
 - 1.3.17 Byggprojektering kan teoretiskt delas in i tre faser 58
 - 1.3.18 Några begrepp gällande P-skedet, U-skedet och B-skedet 59
 - 1.3.19 Vilka är dokumenten vid P-skedet, U-skedet och B-skedet? 60
 - 1.3.20 Vem betalar? 69
 - 1.3.21 Principen om odelbarhet har rubbats 70
 - 1.3.22 Två nivåer av byggarbetsmiljösamordning 71
 - 1.3.23 Dessa teser definierar och kännetecknar Bas 72
 - 1.3.24 Förutsättningarna är mycket olika när utseende av Bas sker till ett företag eller arbetstagare 77
 - 1.3.25 Vad är kompetens och erfarenhet? 78
 - 1.3.26 Kravet på skriftlighet gäller krav på dokumentation 80
 - 1.3.27 Vad är personalutrymme och vem tillhandahåller? 81
 - 1.3.28 Vilka är de förvaltningsrättsliga sanktionerna för avvikelser från AFS? 82
 - 1.3.29 Företagsbot 83
 - 1.3.30 Bevisbörda m.m. i förvaltningsrätten 84

KAPITEL 2

Byggherren och den uppdragstagande ställföreträdaren	87
2.1	Förklaring till det redaktionella upplägget 87
2.2	PBL-regelverket – Krav riktade till byggherren 87
2.2.1	<i>PBL 8 kap. 4 § ”11-punkterna”</i> 87
2.2.2	<i>Boverkets byggregler BBR samt dess föreskrifter om EKS fasas ut</i> 88
2.3	AML– Krav riktade till byggherren m.fl. 89
2.3.1	<i>3 kap. 6 § – Byggherren</i> 90
2.3.2	<i>3 kap. 7 c § – Uppdragstagaren (uppdragstagande ställföreträdaren)</i> 94
2.3.3	<i>3 kap. 7 a § samt 7 § – Bas-P och 3:7-projektören</i> 97
2.3.4	<i>3 kap. 7 b § och 7 e § p. 2–5 samt 7 g § – Bas-U vs entreprenören</i> 98
2.3.5	<i>AML 3 kap. 7 § h Prefabrikören</i> 99
2.4	AML – Krav riktade till den rådande 100
2.4.1	<i>3 kap. 12 § – Rådande över annat arbetsställe än fast gemensamt driftsställe</i> 100
2.4.2	<i>3 kap. 7 d/e §§ – Samordningsansvarige (rådande över fast gemensamt driftsställe)</i> 102
2.5	AML – Krav riktade till byggherre och samordningsansvarig (mixad byggplats) 105
2.6	AFS:ar – Krav riktade till byggherren m.fl. 106
2.6.1	<i>AFS 2023:3 kap. 2 Byggherren</i> 106
2.6.2	<i>AFS 2023:3 kap. 5 Uppdragstagande ställföreträdare (Ställföreträdaren) – Självständighetskravet</i> 135
2.6.3	<i>AFS 2023:12 kap. 3 § 4 Arbetsgivaren, Byggherren m.fl.</i> 141
2.7	Allmänna kommentarer 143
2.7.1	<i>Stor variation på hur ska-krav uttrycks</i> 143
2.7.2	<i>Byggherren</i> 144
2.7.3	<i>Lex Persson</i> 144

KAPITEL 3

Bas-P och 3:7-projektören	145
3.1	Förklaring till det redaktionella upplägget 145
3.2	Det finns två nivåer byggarbetsmiljösamordning 145
3.3	AML3 kap. Bas-P och 3:7-projektören 146
3.4	AFS 2023:3 kap. 3 om Bas-P samt kap. 6 om 3:7-projektören 148
3.5	Allmänna kommentar 168
3.5.1	<i>Ska-kraven</i> 168
3.5.2	<i>Bas-P:s roll vid säkerhets- samt utformningsprojekteringen</i> 169
3.5.3	<i>3:7-projektören och arbetsmiljödokumentationen</i> 170
3.5.4	<i>Bas-P kraven i korthet</i> 170

KAPITEL 4

Bas-U och entreprenören 171

- 4.1 Förklaring till det redaktionella upplägget 171
- 4.2 Det finns två nivåer byggarbetsmiljösamordning 171
- 4.3 AML 3 kap. Bas-U och entreprenörer m.fl. på byggplats 172
 - 4.3.1 Ett försök att sammanslå och förtydliga 7 b och 7 e §§ 172
 - 4.3.2 AML 3 kap. gällande entreprenörer 2, 2 a, 3 och 7 g §§ 174
- 4.4 AFS 2023:3 kap. 4 om Bas-U samt AFS 2023:13 kap. 5 om entreprenörer m.fl. 174
- 4.5 AFS 2023:13, Risker, kap. 5 – om entreprenör på byggplats 208
 - 4.5.1 Sammanfattande beskrivning av kraven i AFS 2023:13 kap. 5 208
 - 4.5.2 Sammanfattande beskrivning av resten av kapitlen i AFS 2023:13 218
- 4.6 Allmänna kommentarer 219
 - 4.6.1 Ska-kraven 219
 - 4.6.2 Parkostellationen Bas-U och entreprenörerna 219
 - 4.6.3 Intressekonflikt när en utförare av byggjobb även är Bas-U 220
 - 4.6.4 Rättsfiguren "arbetsgivaren och andra ansvariga" 220
 - 4.6.5 Entreprenörernas uppgifter till Bas-U 220
 - 4.6.6 Bas-U-kraven i korthet 220

KAPITEL 5

Mer om den uppdragstagande ställföreträdaren 223

- 5.1 Förklaring till det redaktionella upplägget 223
- 5.2 Vem är den uppdragstagande ställföreträdaren? 223
- 5.3 Rättsliga kriterierna om avtalet 223
- 5.4 Övriga rättsliga kriterierna om avtalet enligt AML 3 kap. 7 c § 224

KAPITEL 6

Mer om 3:7-projektören 227

- 6.1 Förklaring till det redaktionella upplägget 227
- 6.2 Vem är och vad gör 3:7-projektören? 227
- 6.3 Intressekonflikt när 3:7-projektör är Bas-P 229

KAPITEL 7

Prefabrikören 231

- 7.1 Förklaring till det redaktionella upplägget 231
- 7.2 Varför finns inte två nivåer byggarbetsmiljösamordning? 231
- 7.3 AML 3 kap. Prefabrikören 232
- 7.4 AFS 2023:3 kap. 7 om prefabrikören 232
- 7.5 Allmänna kommentarer 236
 - 7.5.1 Rutiner? 236

- 7.5.2 *Prefabrikörens roll vid säkerhets- samt utformningsprojekteringen* 237
- 7.5.3 *Prefabrikören och arbetsmiljödokumentationen* 237

KAPITEL 8

Risktrappan 239

- 8.1 Inledning med förklaring av vissa riskbegrepp 239
 - 8.1.1 *Skyddsnivåer och krav* 239
 - 8.1.2 *Personlig skyddsutrustning är ”förbjuden”* 240
- 8.2 AFS 2023:3 kap. 8 Riskhanteringsens grundprinciper 240
- 8.3 Allmänna kommentarer 242

KAPITEL 9

Mer om planering och projektering inför U-skedet 243

- 9.1 Säkerhetsprojekteringen inför U-skedet 243
- 9.2 Varför är kraven riktade till tre och inte fyra aktörer? 243
- 9.3 AFS 2023:3, 9 kap. Planera och projektera inför U-skedet 245
- 9.4 Allmänna kommentarer 253
 - 9.4.1 *Processuell beskrivning* 253
 - 9.4.2 *Rutiner?* 253

KAPITEL 10

Mer om planering och projektering inför B-skedet 255

- 10.1 Utformningsprojekteringen inför B-skedet 255
- 10.2 Varför är kraven i kapitel 10 riktade till tre och inte fyra aktörer? 255
- 10.3 AFS 2023:3, 10 kap. Planera och projektera för en god arbetsmiljö inför bruksskedet 257
- 10.4 Allmänna kommentarer 263
 - 10.4.1 *Processuell beskrivning* 263
 - 10.4.2 *Rutiner?* 263
 - 10.4.3 *Mer om B-skedet* 263

KAPITEL 11

Mer om arbetsmiljöplan 265

- 11.1 AML om AMP 265
- 11.2 AFS 2023:3, 11 kap. Arbetsmiljöplanen och överlämning av arbetsmiljöarbetet 266
- 11.3 Allmänna kommentarer 285
 - 11.3.1 *AMP – gillad och ogillad* 285
 - 11.3.2 *Ange i AMP vem som har byggarbetsmiljöansvaret* 286
 - 11.3.3 *Varianter på AMP* 286

KAPITEL 12

Byggnadsverk som rasat (Sverige) 289

12.1 Inledning 289

12.2 Järnvägsbron över Ålandsfjärden år 2008 289

12.3 Kista Galleria år 2008 290

12.4 Övriga ras 290

12.4.1 *Snölast* år 2010 290

12.4.2 *Övriga ras* 2006–2023 291

12.5 Allmänna kommentarer 291

Sakordsregister 293

Förord

Arbetsmiljösamordning inom och utanför byggplats är temat i denna bok. Den härstammar från ”Handbok för byggarbetsmiljösamordnare” som inte ges ut i en ny utgåva. Detta är en faktabok med svar på många av frågorna vad, vem, när och i många fall även varför och varför inte? Det är inte en handbok. Handbokens checklistor, metoder, hur krav kan mötas, tips m.m. återfinns i två andra alster vilket framgår av fotnoter.

Samordningen ska givetvis gagna personsäkerhet och god arbetsmiljö inom och utom byggplats. Denna samordning går tvärs igenom både entreprenadjuridiska och arbetsrättsliga principer.

”Utanför” är en viktig markering för att det krävs samordning mellan företag när de vistas under samma tidsperiod på samma yta även utanför byggplats. Detta följer dels av samordningsansvaret på fast gemensamt driftställe och dels det allmänna skyddsansvaret på andra arbetsställen. Denna samordning kallas inom byggplats för ”byggarbetsmiljösamordning” och gäller faktiskt även om byggplatsen inte är gemensam för flera aktörer. För denna samordning inom byggplats svarar i utgångspunkten byggherren.

Bokens tillkomst är föranledd främst av Arbetsmiljöverkets omfattande ”regelförnyelse” av sin AFS-samling (Arbetsmiljöverkets författningssamling med föreskrifter och allmänna råd). Den 1 januari 2025 förnyades AFS-samlingen så att samtliga 64 AFS (här kallat ”äldrereglerna”) trädde ur kraft.

Härefter består AFS-samlingen av 15 stycken AFS varav en är av AFS 2023:3 Projektering och byggarbetsmiljösamordning – grundläggande skyldigheter, som är huvudföremålet för denna bok. Vid sidan finns två ytterligare AFS som har viktiga beröringspunkter med byggarbetsmiljösamordning nämligen AFS 2023:12 Utformning av arbetsplatser som innehåller några byggarbetsmiljökrav samt AFS 2023:13 Risker vid vissa typer av arbeten vars femte kapitlet heter Byggnads- och anläggningsarbete.

Sammantaget finns i dessa tre AFS:ar flera hundra paragrafer inom området. Detta digra material ställer krav på avhållsamhet när det gäller annat än just referenser och kommentarer.

Som framgår ovan koncentreras innehållet till fria kommentarer om lag- och föreskriftstext i en nästan helt renodlad faktabok där läsaren snabbt ska kunna få en fristående syn på både lag och föreskrift inom samordningsområdet. Rättsfall finns refererade som fotnot och i något fall intaget kortrefererat. Eftersom temat samordning inte kan förstås utan att förstå bakomliggande EU-regler och inte minst arbetsmiljölagen (AML) och dess förarbeten finns även dessa inbäddade.

Det finns en handfull aktörer, skyddsansvariga, vilka är näringsidkande arbetsgivare men som har fått extra roller sig tilldelade exempelvis byggherre, samordningsansvarige, projektör (här kallad ”3:7-projektör”) samt några till. Alla har i botten en arbetsgivarroll och det är egentligen bara i ett sammanhang som aktören inte har en extra aktörsroll: De utpekade entreprenörerna i ovan nämnda femte kapitel i AFS 2023:13.

Bokens upplägg för varje lagregel AFS-föreskrift har dessa rubriker (varav de två sista punkterna är författarens):

- *Lagtext/Föreskriftstext (kursivt)*
- AV:s Allmänna råd (i förekommande fall efter en föreskrift)
- Särskilda kommentarer (finns alltid) samt ofta
- Allmänna kommentarer.

Paragrafer/föreskrifter är i original alltid kursiva. Emellanåt återges sådan text markerad ”fritt”, oftast bara för att öka läsbarhetsindexet. Läsaren kommer nämligen märka att Arbetsmiljöverket (AV) har långa och ofta svårfattliga textmassor. Både AML i vissa delar och flera föreskrifter har skrivits om som förslag till mer lättfattlig text. Dessa förslag finns separerade i bilder för att eliminera förväxlingsrisk. AV refererar, och måste så, de exakta namnen på andra regler, exempelvis ”arbetsmiljölagen” vilken i denna bok förkortas till ”AML”.

Begreppet ”byggarbetsmiljö” instiftades år 2009.¹ Dessutom blev begreppet ”arbetsmiljösamordnare”, enligt olika tidigare regelverk, utbytt mot ”byggarbetsmiljösamordnare”, förkortas Bas. Allt detta skedde i 2009 års ändringar i AML samt AFS 1999:3 ”Byggnads- och anläggningsarbete”. Begreppet ”ansvar för byggarbetsmiljö” användes något senare av BKK.² Härav bildades ett sammansatt ord, ”byggarbetsmiljöansvar”, som härefter nyttjats på skilda håll, dock *inte* i de tre ovan nämnda AFS:arna. I denna bok används ”byggarbetsmiljöansvar” med sparsamhet eftersom AV tycks undvika detta. Närliggande uttryck är ”byggarbetsmiljökrav riktade till byggherren” eller ”byggherrens arbetsmiljökrav”.

1 Den 1 januari, genom SFS 2008:934, infördes byggplatsdirektivet i AML. Där, i 3 kap. 6 §, ”föddes” begreppet byggarbetsmiljösamordnare (Bas).

2 Svensk Byggtjänst gav ut AMA AF 12 där bestämmelsen AFC/D.183 hade detta namn.

Som framgår kan byggarbetsmiljökrav, genom upphandling, även riktas till företag som kan utses till Bas eller ställföreträdande uppdragstagare som övertar byggarbetsmiljöansvar. Just att arbetsmiljön ska samordnas är lagtvinget. Men att samordningen ska utföras i särskild ordning av särskilda experter i en slags ”sidovagn”, är direkt stridande mot intentionerna i AML-regelverket. I exempelvis 5 § AFS 2023:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete, finns för 5 § rubriken En del av den dagliga verksamheten. I den äldre AFS 2001:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete fanns i 3 § ”Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska ingå som en naturlig del i den dagliga verksamheten”. Nå, nu ska, och bör, slutsatsen dras att all arbetsmiljö uppstår i den dagliga verksamheten (kallas ofta ”linjen”) och ska hanteras där.

Att verksamheten behöver stöd från stabsavdelningar inom områden som ekonomi, kvalitet, logistik, yttre miljö och även arbetsmiljö är nödvändiga villkor för dess existens. Stödet för samordningen av byggarbetsmiljön kommer således numera främst från Bas-P samt Bas-U. Här beskrivs detta som den ”överordnade nivån av byggarbetsmiljösamordning och administration”.

Vid sidan om framtagandet av boken har funnits en expertpanel som gett isolerade tips. Expertpanelen bestod av Hans Bohlin, HAA, OKG AB, Jörgen Landgren, NKT HV Cables, samt Carl-Eric Nilsson, Nilsson KAM AB.

I särskilda avsnitt har det grubblats och överlagts i LexInfos juristpanel som har bestått av jur.kand. Yngve Levin, jur.kand. Björn Andersson, LexInfo Sverige AB samt advokaten Agneta Belfrage. Juristpanelen har en adjungerad ledamot i jur.kand. och förutvarande kanslirådet Lars von Ehrenheim som har bidragit till att förståelsen av hur byggsplatsdirektivet har blandat in arbetsrätten i Bas-U:s uppgifter.

För mot- och korrekturläsning samt i övrigt värdefulla synpunkter har funnits advokaten Agneta Belfrage samt civilingenjörsstuderande Jonathan Ågren.

Ni alla tackas varmt för energigivande support till framställningen.

Fortaleza och Ljungskile i mars 2025

Yngve Levin